

Ο Ναυπάκτου Ιερόθεος μίλησε σε Δικαστές και Εισαγγελείς στην Παλαιά Βουλή

Μητροπολιτικό Έργο / Ι.Μ. Ναυπάκτου και Αγίου Βλασίου

Ο Μητροπολίτης Ναυπάκτου και Αγίου Βλασίου κ. Ιερόθεος την Δευτέρα 3 Οκτωβρίου 2022 μίλησε στην αίθουσα Γερουσίας της παλαιάς Βουλής στην Αθήνα, στα μέλη των Ενώσεων Δικαστών και Εισαγγελέων, με την ευκαιρία της εορτής του αγίου Διονυσίου και του αγίου Ιεροθέου των Αρεοπαγιτών, με θέμα: **«Η θεία δικαιοσύνη, κατά τον άγιο Διονύσιο τον Αρεοπαγίτη».**

Την ομιλία του διάρθρωσε σε τρεις ενότητες. Η πρώτη ενότητα αναφερόταν στους νόμους και την δικαιοσύνη, κατά τον Αριστοτέλη και τον **Πλάτωνα**. Η δεύτερη ενότητα ανέλυε το θεολογικό σύστημα του **αγίου Διονυσίου του Αρεοπαγίτου** και η τρίτη ενότητα έκανε ιδιαίτερο λόγο για τη θεία δικαιοσύνη στον άγιο Διονύσιο τον Αρεοπαγίτη.

Το όλο θεολογικό σύστημα του **αγίου Διονυσίου** είναι ότι ο Θεός ως Φως στέλλει τις ακτίνες του στην κτίση, στη συνέχεια όλη η κτίση ελκύεται διαφοροτρόπως από τον Θεό και έτσι εκφράζεται και η θεία δικαιοσύνη, κατά μέθεξιν του Θεού.

Κατέληξε, ότι υπάρχει διαφορά μεταξύ της ανθρώπινης και της θείας δικαιοσύνης, ότι όσοι κρίνουμε δεν μπορούμε να προσεγγίσουμε απολύτως τη θεία δικαιοσύνη, αλλά θα πρέπει να κινούμαστε μεταξύ της ανθρώπινης και της θείας δικαιοσύνης, δηλαδή να βρισκόμαστε λίγο πιο πάνω από την ανθρώπινη δικαιοσύνη και να αναζητούμε την θεία δικαιοσύνη.

Στην εκδήλωση αυτή απηύθυναν χαιρετισμό εκ μέρους όλων των Δικαστικών Ενώσεων ο Πρόεδρος της Ένωσης Εισαγγελέων Ελλάδος κ. **Ευάγγελος Μπακέλας**, Εισαγγελέας Εφετών, ο Υπουργός Δικαιοσύνης κ. **Κωνσταντίνος Τσιάρας**, ο Δήμαρχος Αθηναίων κ. **Κωνσταντίνος Μπακογιάννης**, ο Πρόεδρος του Δικηγορικού Συλλόγου Αθηνών κ. **Δημήτριος Βερβεσός**.

Στο δεύτερο μέρος της εκδήλωσης η Χορωδία του **Δικηγορικού Συλλόγου Αθηνών** εκτέλεσε ειδικό πρόγραμμα και έκλεισε την όλη εκδήλωση η Γενική Γραμματέας της Ενώσεως Δικαστών και Εισαγγελέων κ. **Ελευθερία Κώνστα**, Εφέτης.

Ακολουθεί το κείμενο της ομιλίας.

Ἡ θεία δικαιοσύνη, κατά τόν ἅγιο Διονύσιο Ἀρεοπαγίτη Μητροπολίτου Ναυπάκτου καί Ἀγίου Βλασίου Ἱεροθέου

Εὐχαριστῶ γιά τήν ἀνάθεση νά ὁμιλήσω σέ αὐτήν τήν ἐκλεκτή ὁμήγυρι μέ τήν εὐκαιρία τῆς ἐορτῆς τοῦ ἁγίου Διονυσίου τοῦ Ἀρεοπαγίτου πού ἐορτάζει ὁ νομικός κόσμος τῆς Ἑλλάδος. Χαίρομαι προσωπικά γιά τό θέμα αὐτό, ἀφοῦ ὁ ἅγιος Διονύσιος ὁ Ἀρεοπαγίτης, ἐπανειλημμένως στά κείμενα πού φέρουν τό ὄνομά του γράφει ὅτι ἡ διδασκαλία πού διατυπώνει εἶναι τοῦ δικοῦ του «καθηγεμόνος» ἁγίου Ἱεροθέου, τοῦ ὁποίου τό ὄνομα φέρω, καί ὁ ὁποῖος ἅγιος Ἱερόθεος ἐτέλεσε διδάσκαλος τοῦ ἁγίου Διονυσίου τοῦ Ἀρεοπαγίτου μετά τόν Ἀπόστολο Παῦλο. Καί οἱ δύο, Διονύσιος καί Ἱερόθεος ἦσαν μέλη τοῦ Ἀρείου Πάγου Ἀθηνῶν.

Ἐχοντας τό ὄνομα τοῦ ἁγίου Ἱεροθέου, πάνω στήν διδασκαλία τοῦ ὁποίου ὁ ἅγιος Διονύσιος στήριξε ὅλο τό θεολογικό του ἔργο, μελέτησα πολλές φορές ἐπισταμένως τά περίφημα αὐτά συγγράμματα καί διέκρινα τήν μεγάλη τους ἀξία, ὅπως, ἄλλωστε, τό ἔκαναν πολλοί ἅγιοι Πατέρες, ἀπό τόν ἅγιο Μάξιμο τόν Ὁμολογητή μέχρι τόν ἅγιο Γρηγόριο τόν Παλαμᾶ καί τόν ἅγιο Νικόδημο τόν Ἀγιορείτη.

Ὁ τίτλος τοῦ θέματός μου «ἡ θεία δικαιοσύνη, κατά τόν ἅγιο Διονύσιο τόν Ἀρεοπαγίτη» ἔχει μεγάλη σημασία, καί ἐδῶ μόνον ἐνδεικτικές θέσεις θά σημειώσω λόγω τοῦ περιορισμένου χρόνου τῆς ὁμιλίας μου, καί στήν οὐσία θά τονίσω ὅτι πρέπει νά κινούμαστε μεταξύ ἀνθρωπίνης καί θείας δικαιοσύνης.

1. Οἱ νόμοι καί ἡ δικαιοσύνη κατά τόν Ἀριστοτέλη καί τόν Πλάτωνα

Στά ἀνθρώπινα δεδομένα ἡ δικαιοσύνη εἶναι «ἡ νομική ἢ φιλοσοφική θεωρία μέ τήν ὁποία ἐφαρμόζεται τό δίκαιο», εἶναι «ἡ ἀπονομή τοῦ δικαίου». Τό θέμα εἶναι πῶς ἀπαρτίζεται τό ἀνθρώπινο δίκαιο καί πῶς ἐρμηνεύεται καί ἐφαρμόζεται.

Ὁ νόμος δέν πρέπει νά ἀποβλέπη ἀπλῶς στήν ἀποτύπωση τῶν κοινωνικῶν ἀναγκῶν γιά νά ἐξυπηρετοῦνται οἱ ἄνθρωποι στίς ἐπιλογές τους, ὅπως γίνεται στήν ἐποχή μας, ἀλλά πρέπει, κατά τήν ἀρχαία φιλοσοφία, νά εἶναι καί παιδαγωγός, νά παιδαγωγῇ, δηλαδή, τούς ἀνθρώπους, νά τούς θεραπεύη, νά τούς ἐξημερώνη, νά τούς προσφέρει πρότυπα ζωῆς.

Ὁ Ἀριστοτέλης στά Ἠθικά Νικομάχεια ἐπεξεργάζεται τό θέμα τῆς σχέσεως μεταξύ τῆς ἀρετῆς τῆς κοινωνίας καί τῶν νόμων ὡς παιδαγωγοῦ, ἀφοῦ κάνει λόγο ὅτι ἡ ἀρετή εἶναι ἡ μεσότητα μεταξύ ὑπερβολῆς καί ἐλλείψεως καί δέν προέρχεται ἀπό τήν φύση, ἀλλά εἶναι ἀποτέλεσμα ἐθισμού, καταλήγει ὅτι αὐτό εἶναι ἔργο τοῦ δασκάλου, πράγμα πού τό κάνει ὁ νομοθέτης, ὁ ὁποῖος διά τοῦ νόμου ἐνεργεῖ ὡς παιδαγωγός. Γράφει: «Εἶναι φανερό ὅτι οἱ δημόσιες πρόνοιες γίνονται μέσω τῶν νόμων, καί, βέβαια εἶναι καλές, ἄν γίνονται μέσω καλῶν νόμων – ἄν εἶναι γραπτοί ἢ ἄγραφοι οἱ νόμοι, φαίνεται πῶς δέν ἔχει σημασία, ὅπως δέν φαίνεται ἐπίσης νά

έχει σημασία αν πρόκειται για νόμους μέσω των οποίων θα γίνη ή εκπαίδευση ενός μόνο ατόμου ή ομάδας ατόμων...». Μάλιστα, γράφει ότι οι νόμοι είναι έργο της πολιτικής τέχνης, και καταλήγει ο Αριστοτέλης να θέλη να εξετάση ποιό είναι τό καλύτερο πολιτικό σύστημα, «πώς είναι οργανωμένο τό καθένα από αυτά και ακόμη ποιούς νόμους και ποιά έθη εφαρμόζει τό καθένα τους».

Μέ αυτήν τήν προοπτική και ή δικαιοσύνη δέν είναι μόνον ή άπονομή των ίσων, αλλά ή έξισορρόπηση μεταξύ των δυνάμεων της κοινωνίας.

Νά θυμίσω έδω ότι κατά τόν Πλάτωνα, όπως αναπτύσσεται στην «Πολιτεία» του, ή ψυχή του ανθρώπου διακρίνεται σε τρεις δυνάμεις, ήτοι τό λογιστικό, τό θυμοειδές και τό έπιθυμητικό, και στίς δυνάμεις αυτές αντιστοιχοϋν οι τρεις βασικές αρετές, ήτοι ή άρετή της σοφίας πού αναφέρεται στο λογιστικό μέρος της ψυχής, ή άρετή της ανδρείας πού συνδέεται με τό θυμοειδές της ψυχής και ή άρετή της σωφροσύνης πού άπορρέει από τό έπιθυμητικό της ψυχής.

Τό σημαντικό είναι ότι, κατά τόν Πλάτωνα, ή τέταρτη άρετή πού είναι ή δικαιοσύνη διασφαλίζει τόν σύνδεσμο και τήν ένότητα μεταξύ των τριών άλλων άρετών.

Αν σκεφθῇ κανείς ότι ή Πολιτεία, κατά τόν Πλάτωνα, είναι μεγέθυνση της ψυχής, τότε οι πολίτες πρέπει να άσκοϋνται στην άρετή. Συγκεκριμένα, στην άρετή της σοφίας αναφέρονται οι βασιλείς-άρχοντες, στην άρετή της σωφροσύνης αντιστοιχοϋν οι παραγωγοί, και στην άρετή της ανδρείας προσδιορίζονται οι «φύλακες»-στρατιῶτες. Όπότε, ή άρετή της δικαιοσύνης είναι ή ένοποιός άρετή πού ίσορροπεί τις άλλες τρεις άρετές και τις άλλες τρεις τάξεις πού ζοϋν στην Πολιτεία. Αυτό δείχνει όχι μόνο τήν παιδαγωγική άξία του νόμου, αλλά και τήν ιερότητα της δικαιοσύνης πού παιδαγωγεί και δέν αφήνει να λειτουργή μονομερῶς κάθε μιά άρετή, αλλά σε ένότητα με τις άλλες.

Αυτά τά γνώριζε ο άγιος Διονύσιος Αρεοπαγίτης πού έμενε στην Αθήνα, αλλά προχωρεί τό θέμα της δικαιοσύνης σε ύψηλότερο σημείο. Έτσι, έχω σκοπό να όμιλήσω για τήν θεία δικαιοσύνη μέσα στο θεολογικό σύστημα του άγίου Διονυσίου Αρεοπαγίτη. Απλῶς να σημειώσω ότι κατά τήν όρθόδοξη παράδοση δέν μπορούμε να κάνουμε λόγο ότι ή ένανθρώπηση του Υίου και Λόγου του Θεοϋ έγινε για τήν έξιλέωση της θείας δικαιοσύνης, όπως τό κάνει ή σχολαστική θεολογία, κυρίως με τόν Άνσελμο Καντερβουρίας, και εκφράζεται από τόν δυτικό Χριστιανισμό.

Κατά τήν όρθόδοξη πατερική διδασκαλία ή θεία δικαιοσύνη ταυτίζεται έννοιολογικά με τήν άγάπη του Θεοϋ, ή όποία άγάπη εκφράζεται ως θυσία, προσφορά, κένωση, σταυρός. Για παράδειγμα ο άγιος Νικόλαος Καβάσιλας θα γράφει: «Η του Θεοϋ περί τό γένος έσχάτη και άγαθότης φιλανθρωπία, ήτις έστιν ή θεία άρετή και δικαιοσύνη». Απλῶς έντοπίσθηκε αυτή ή διαφορά μεταξύ δυτικής

καί ὀρθόδοξης θεολογίας, γιά νά περιορίσω τόν λόγο στόν ἅγιο Διονύσιο τόν Ἀρεοπαγίτη. Καί μάλιστα γιά τήν θεία δικαιοσύνη. Πρίν, ὅμως, ἐντοπισθῇ τί εἶναι ἡ θεία δικαιοσύνη εἶναι ἀπαραίτητο νά γίνη μιὰ σύντομη ἀναφορά στό θεολογικό σύστημα τοῦ ἁγίου Διονυσίου Ἀρεοπαγίτη.

2. Τό θεολογικό σύστημα τοῦ ἁγίου Διονυσίου

Εὐρισκόμενος ὁ ἅγιος Διονύσιος ὁ Ἀρεοπαγίτης στήν Ἀθήνα, τήν πόλη τῶν φιλοσόφων Πλάτωνος, Ἀριστοτέλους καί τῶν μαθητῶν τους, γνώριζε, ἀσφαλῶς, τά περί τῶν ἰδεῶν τοῦ Πλάτωνος καί τά περί τοῦ πρώτου ἀκινήτου κινουῦντος τοῦ Ἀριστοτέλους. Γιά παράδειγμα, ὁ Πλάτων εἶχε θέσει ὡς ἀρχή τῆς θεολογίας του, τήν εἰκόνα τοῦ ἀνθρωπίνου ἐγκεφάλου μέ τίς σκέψεις του καί μετέφερε αὐτήν τήν εἰκόνα στήν θεολογία του, γιά νά πῇ ὅτι ὁ Θεός ἔχει μέσα του τόν κόσμον τῶν ἰδεῶν καί ὅλος ὁ κόσμος εἶναι ἀντίγραφο τοῦ κόσμου τῶν ἰδεῶν.

Ὁ ἅγιος Διονύσιος Ἀρεοπαγίτης, ἀφοῦ δέχθηκε τήν διδασκαλία τοῦ Ἀποστόλου Παύλου καί ἔγινε Χριστιανός, καί ἀφοῦ ἔμαθε ὅτι ὁ Θεός εἶναι τό φῶς τό ἀληθινό ξεκίνησε ἀπό αὐτήν τήν ἀλήθεια. Δηλαδή, ὅπως ὁ ἥλιος στέλλει τίς ἀκτίνες του στόν κόσμον, ἀφοῦ περάσουν διάφορα στρώματα στήν ἀτμόσφαιρα, ἔτσι καί ὁ Θεός εἶναι τό φῶς τό ἀληθινό καί ἡ ἐνέργειά Του περνᾷ διαδοχικά ἀπό τά τάγματα τῶν ἀγγέλων καί τούς ἀνθρώπους καί φθάνει σέ ὅλη τήν κτίση. Μέσα ἀπό αὐτήν τήν προοπτική ὁμιλεῖ γιά τήν οὐράνια ἱεραρχία, δηλαδή τίς τάξεις τῶν ἀγγέλων, καί τήν ἐκκλησιαστική ἱεραρχία. Σέ ὅλη τήν κτίση, νοερά καί ὑλική, ὑπάρχει συνοδικότητα, ἀφοῦ ὅλα τά κτίσματα δέχονται τό φῶς τοῦ Θεοῦ, ἀλλά αὐτό γίνεται ἱεραρχικά, κατὰ μέθεξιν τοῦ κάθε ὄντος.

Ὁ ἅγιος Διονύσιος ὁμιλεῖ γιά τήν θεαρχία, πού τήν ὀρίζει ὡς ἀρχή τῆς θεώσεως, καί ἀρχή τῆς θεώσεως εἶναι ὁ Θεός, δηλαδή ὁ Τριαδικός Θεός εἶναι ἡ ἀρχή τῆς θείας ἐνεργείας, ἀλλά καί ἡ ἀρχή τῆς ἐλκύσεως ὅλων τῶν ὄντων πρὸς Αὐτόν.

Στήν Θεαρχία, στήν Τριαδική Μονάδα, βλέπουμε μιὰ μονιμότητα, πού εἶναι ἡ οὐσία Του, ἡ ὑπερούσια οὐσία, ἡ κρυφιότητα, ἀλλά εἶναι καί ἡ πρόοδος τοῦ Θεοῦ πρὸς ὅλη τήν κτίση, δηλαδή εἶναι οἱ ἐνέργειες τοῦ Θεοῦ, ἡ θεία δύναμη. Ἡ ἐνέργεια τοῦ Θεοῦ, λέγεται πρόοδος, ἡ ὁποία πολλαπλασιάζεται σέ πολλές ἄλλες δυνάμεις. Γίνεται λόγος γιά «θεαρχικά φῶτα».

Μαζί μέ τήν θεαρχία κάνει λόγο καί γιά τίς θεωνυμίες. Θεωνυμία σημαίνει τά ὀνόματα τοῦ Θεοῦ, οἱ ὀνομασίες τοῦ Θεοῦ, πού δίνουμε ἐμεῖς. Ὑπάρχουν πολλές θεωνυμίες, πολλά ὀνόματα πού δίνουμε στόν Θεό, ὅπως Ὁν, Ἐρως, Ἀγάπη, Ἐραστόν, Ἀγαπητό, Σοφία, Δύναμη, Δικαιοσύνη, Εἰρήνη, Ἀγιότητα, Βασιλεία, Θεότητα κλπ.

Ὁ ἅγιος Διονύσιος ὁ Ἀρεοπαγίτης στήν ἀρχή τοῦ ἔργου περί θείων ὀνομάτων ἐπιμένει σέ δύο θεωνυμίες, ἥτοι στήν Θεωνυμία τοῦ ἀγαθοῦ καί στήν Θεωνυμία

τοῦ καλοῦ. Εἶναι αὐτό πού οἱ ἀρχαῖοι φιλόσοφοι ἔλεγαν «καλόν κ' ἀγαθόν». Ποίος εἶναι ὁ τέλειος ἄνθρωπος; Εἶναι «ὁ καλός κ' ἀγαθός». Αὐτά τὰ λαμβάνει ὁ ἅγιος Διονύσιος ὁ Ἀρεοπαγίτης ἀπό τὰ ἀνθρώπινα καί τὰ ἀποδίδει στόν Θεό. Εἶναι, λοιπόν, τὰ ὀνόματα τοῦ Θεοῦ. Ἄλλωστε, κατά τήν καταφατική θεολογία δίνουμε ὀνόματα στό Θεό, λέμε ὅτι ὁ Θεός εἶναι ἀγάπη, εἰρήνη δικαιοσύνη, καί μέ τήν ἀποφατική θεολογία ἀφαιροῦμε ὀνόματα ἀπό τόν Θεό, λέμε ὅτι ὁ Θεός εἶναι ἀόρατος, ἀκατάληπτος, ἀπερίγραφτος κλπ.

Τό ἀγαθός εἶναι ἡ μοναδική αἰτία τῶν πάντων, πού δηλώνει τό Φῶς τοῦ Θεοῦ, τήν ἐνέργεια τοῦ Θεοῦ, τήν φωτοδοσία, πού χύνεται σέ ὅλη τήν κτίση. Ἡ ἀγαθωσύνη τοῦ Θεοῦ εἶναι μία κίνηση ἀπό τόν Θεό πρὸς ὅλη τήν κτίση. Ὁ Θεός εἶναι ἡ μοναδική αἰτία τῶν πάντων, εἶναι τό Φῶς.

Τό καλός λέγεται μέ τήν ἔννοια τοῦ κάλλους, διότι ἀπό αὐτό μεταδίδεται σέ ὅλα τὰ ὄντα ἡ καλλονή. Πρόκειται γιά μιὰ «παρετυμολογία τοῦ κάλλους ἀπό τό καλόν». Ἐν πάσῃ περιπτώσει τό καλός, κατά τόν ἅγιο Διονύσιο, συνδέεται μέ τό κάλλος, δηλαδή μέ τήν ὁμορφιά, τήν ὠραιότητα. Ὅ,τι δημιουργεῖ ἡ Θεαρχία, αὐτό εἶναι ἀντανάκλαση τοῦ Φωτός, καί αὐτό δείχνει ὅτι ὑπάρχει ἐνότητα σέ ὅλο τόν κόσμο, καί ἐνότητα τοῦ Θεοῦ μέ τήν κτίση, ὅποτε αὐτό ἀντανakλᾶται ὡς Φῶς. Τό καλός εἶναι ἡ ἐπιστροφή τῶν ὄντων στόν Θεό διά τοῦ κάλλους καί τῆς ὁμορφιάς.

Αὐτό σημαίνει ὅτι τό ἀγαθός εἶναι ἡ μοναδική αἰτία τῶν πάντων, πού εἶναι τό Φῶς, ἡ φωτοχυσία πού ἐκπέμπεται ἀπό τήν Θεαρχία. Καί μετά, αὐτήν τήν φωτοχυσία τήν βλέπει ὁ ἄνθρωπος μέσα στό κάλλος τῶν ὄντων τῆς δημιουργίας, καί ἔτσι ἐπιστρέφει στόν Θεό διά τῆς ἑλξεως. Αὐτό γίνεται καί μέ τήν κτίση. Ἐχουμε, λοιπόν, δύο κινήσεις. Μέ τό ἀγαθόν κινεῖται ὁ Θεός πρὸς τήν κτίση, καί μέ τό κάλλος, μέ τήν ὁμορφιά, ἐπιστρέφει ὅλη ἡ κτίση διά τοῦ κάλλους στόν Θεό.

Αὐτό ἔχει σχέση μέ τό ὅτι ὁ Θεός εἶναι ἔρως καί ἐραστόν, καί ὡς ἔρως κινεῖται πρὸς τόν ἄνθρωπο καί ὡς ἐραστόν ἐλκύει πρὸς τόν ἑαυτό Του τὰ τοῦ ἔρωτος δεκτικά. Ὅποτε, ὁ Θεός εἶναι ἔρως καί ἐραστόν. Τό ἔρως μπορούμε νά τό ἀποδώσουμε μέ τήν ἔννοια τῆς ἀγαθωσύνης, ὅτι ὁ Θεός εἶναι ἀγαθός. Τό ἐραστόν μπορούμε νά τό συνδέσουμε μέ τό κάλλος, μέ τό ὅτι ὁ Θεός εἶναι καλός, ἀφοῦ ὅταν τὰ ὄντα βλέπουν τό κάλλος ἐπιστρέφουν στόν Θεό.

Αυτές είναι οι δύο κινήσεις, ήτοι του Θεού προς την κτίση μέ τό Φῶς Του, καί τῆς κτίσεως προς τόν Θεό μέ τήν ἔλξη τῆς κτίσεως προς τόν ἑαυτό Του. Μέ τίς δύο αυτές κινήσεις υφίσταται αὐτή ἡ ἐνότητα μεταξύ τοῦ Θεοῦ καί ὅλης τῆς δημιουργίας. Ὅποτε, ὁ Θεός εἶναι ἀγαθός καί καλός, καί αυτές εἶναι οἱ Θεωνυμίες, εἶναι ἡ μετοχή τῶν ἀνθρώπων σέ αυτές τίς δυνάμεις τῆς Θεαρχίας. Καί μετέχοντας ὁ ἄνθρωπος τῶν δυνάμεων τῆς Θεαρχίας, τοῦ Θεοῦ, μετέχει τοῦ Θεοῦ καί ἀποκτᾷ γνώση τοῦ Θεοῦ.

Πέρα ἀπό τήν Θεαρχία καί τίς θεωνυμίες, ὑπάρχει καί ἡ Ἱεραρχία. Ἱεραρχία λέγεται ἡ μετοχή στίς Θεωνυμίες. Ἡ λέξη Ἱεραρχία παράγεται ἀπό τό ἱερό καί τό ἄρχω, πού δηλώνει τήν ἀρχή τῆς ἱερότητας. Αὐτό σημαίνει Ἱεραρχία.

Ἐμεῖς, βέβαια, χρησιμοποιοῦμε τήν λέξη Ἱεραρχία μέ μιᾶ διαφορετική ἔννοια, μέ τήν ἱεράρχηση τῶν πάντων. Ὑπάρχει καί αὐτή ἡ ἔννοια, γιατί μιλάει γιά Ἱεραρχίες, ἀλλά πάντα τίς Ἱεραρχίες, ὅταν τίς χωρίζη κατά τριάδες, τίς ἐρμηνεύει μέ τήν ἔννοια ὅτι ἀφ' ἑνός μὲν οἱ πρῶτες δέχονται τήν φωτοχυσία, καί τίς μεταδίδουν στίς ἐπόμενες, ἀφ' ἑτέρου δέ ὅτι τίς ἐλκύουν, δηλαδή ἐλκύονται οἱ κατώτερες ἀπό τίς μεσαῖες, οἱ μεσαῖες ἀπό τίς ἀνώτερες καί ἀνάγονται ὅλες στόν Θεό. Ἐπομένως, πάντοτε ὑπάρχει αὐτή ἡ ἀρχή τῆς ἱερότητας πού εἶναι ἡ ἀρχή τῆς μεθέξεως τῆς ἐνεργείας τοῦ Θεοῦ.

Ὁ ἅγιος Διονύσιος ὁ Ἀρεοπαγίτης, μιλώντας γιά Ἱεραρχίες δίνει τόν ὀρισμό ὅτι ἡ ἀρχή καί ἡ οὐσία ὁλόκληρης τῆς Ἱεραρχίας εἶναι ὁ Θεός, ὁ καλός καί ἀγαθός καί σοφός Θεός, πού εἶναι ἡ ἀποκάλυψη τοῦ θείου ἔρωτος καί τῆς θείας ἀγάπης.

Ἱεραρχία εἶναι ἡ διακόσμηση, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ τήν εἰκόνα τοῦ θεαρχικοῦ κάλλους, ἡ ὁποία εἶναι θεοφάνεια τοῦ καλοῦ καί ἀγαθοῦ. Αὐτό εἶναι Ἱεραρχία. Καί ποιός εἶναι ὁ σκοπός τῆς Ἱεραρχίας; «Σκοπός οὖν ἱεραρχίας ἐστίν ἡ πρὸς Θεόν ὡς ἐφικτόν ἀφομοίωσις τε καί ἔνωσις, αὐτόν ἔχουσα πάσης ἱερᾶς ἐπιστήμης τε καί ἐνεργείας Καθηγεμόνα».

Ἔτσι, ὁ σκοπός τῆς Ἱεραρχίας σέ ὅλη τήν κτίση εἶναι τό πῶς ὅλοι θά ἀφομοιωθοῦν καί θά ἐνωθοῦν, ὅσο εἶναι δυνατόν, μέ τόν Θεό, μέσα ἀπό τήν ἱερή ἐπιστήμη καί τήν γνώση, ἔχοντας καθηγεμόνα τόν Θεό.

Είναι υπέροχο αυτό το θεολογικό σύστημα του αγίου Διονυσίου του Άρεοπαγίτου με την κίνηση του Θεού προς τον κόσμο και την έλξη του κόσμου από τον Θεό. Είναι θέμα θεοπτικής εμπειρίας που σαφέστατα υπερβαίνει δημιουργικά τις φιλοσοφικές απόψεις της προσωκρατικής φιλοσοφίας, όπως του Ήρακλείτου, και της κλασικής μεταφυσικής του Πλάτωνα, του Αριστοτέλη και των νεοπλατωνικών, ακόμη και της σύγχρονης δυτικής φιλοσοφίας και του γερμανικού ιδεαλισμού.

Δέν είναι εύκολο να απλοποιήση κανείς αυτά τα μεγάλα θέματα, αλλά απλώς έντοπίσθηκε μία σύντομη θεώρηση αυτών για να γίνη αντιληπτό ότι η θεία δικαιοσύνη είναι μία θεωνυμία, είναι ενέργεια του Θεού, της οποίας μετέχει η κτίση με ένα συνοδικό και ιεραρχικό σύστημα μεθέξεως του Θεού.

3. Η θεία δικαιοσύνη στον Άγιο Διονύσιο Άρεοπαγίτη

Στά έργα του αγίου Διονυσίου γίνεται λόγος για «θεία δικαιοσύνη», για «Θεού δικαιοσύνη». Τό θέμα, όμως, είναι πώς νοείται η θεία δικαιοσύνη με όσα άνεφέρθησαν προηγουμένως για τις ενέργειες του Θεού.

Στό έργο του «περί θείων όνομάτων», αναφέρεται στά όνόματα του Θεού, στίς θεωνυμίες Του. Ό Θεός είναι ανώνυμος ως προς την ουσία Του, ακριβώς γιατί είναι άμέθεκτος από τον άνθρωπο κατά την ουσία Του, αλλά είναι και πολυώνυμος κατά τις ενέργειές Του, οι οποίες είναι μεθεκτές. Μεταξύ αυτών των «θείων όνομάτων» είναι και η δικαιοσύνη. Σέ ειδικό κεφάλαιο του βιβλίου αυτού όμιλεί «περί δυνάμεως, δικαιοσύνης, σωτηρίας, απολυτρώσεως, έν ω και περί ανισότητος» (Ένθ. άν. σελ. 180). Φυσικά, πρέπει να επαναλάβω ότι τά όνόματα αυτά δέν ανήκουν στον Θεό, αλλά έμείς προσδίδουμε στον Θεό όνόματα, μετέχοντας των άκτίστων ενεργειών Του.

Στό κεφάλαιο αυτό αρχίζει με την φράση: «Άλλ' έπειδή την θείαν αληθότητα και υπέρδυμον σοφίαν και ως δύναμιν ύμνοϋσι και ως δικαιοσύνην οι θεολόγοι, και σωτηρίαν αυτήν αποκαλοϋσι και απολύτρωσιν, φέρε και ταύτην, ως έφικτόν ήμιν τάς θεωνυμίας αναπτύξωμεν».

Έδω κάνει λόγο για τό πώς οι θεολόγοι, δηλαδή οι θεόπτες, οι «όρῶντες» τον Θεόν όμιλοϋν για τις «θεωνυμίες».

Ό άγιος Διονύσιος ό Άρεοπαγίτης μιλώντας για τό ότι ό Θεός είναι δύναμη, κατά τούς θεολόγους, τό έννοεί με τό ότι προέχει και υπερέχει κάθε δύναμη, έπειδή είναι αίτιος κάθε δυνάμεως και παράγει τά πάντα με άμείωτη και άπεριορίστη δύναμη και διότι είναι αίτιος της αυτοδυναμίας και της δυνάμεως των επί μέρους. Αυτή ή άπειροδύναμη διάδοση του Θεού προχωρεί σέ όλα τά όντα, και δέν ύπάρχει κανένα όν που στερείται έντελώς του να έχει κάποια δύναμη, αλλά όλα έχουν

δύναμη νοερά ή λογική ή αισθητική ή ζωτική ή ουσιώδη και τό ίδιο τό είναι τήν ύπαρξη.

Έπειτα, μιλώντας για τήν δικαιοσύνη τοῦ Θεοῦ, γράφει ὅτι ὁ Θεός ὑμνεῖται ὡς δικαιοσύνη, διότι ἀπονέμει σέ ὅλα τά ὄντα κατά τήν ἀξία τους ἀρμονία, κάλλος, εὐταξία καί εὐρυθμία, ὀρίζει ὅλες τίς δωρεές καί τίς θέσεις ὅπως ταιριάζει στόν καθένα κατά τόν ἀπολύτως δίκαιο κανόνα, καί εἶναι σέ ὅλα αἷτιος τῆς αὐτενεργείας του. Ἐπομένως, ἡ θεία δικαιοσύνη εἶναι πού ταξινομεῖ καί ὀρίζει τά πάντα, καί διατηροῦνται τά πάντα ἄμικτα καί ἀσύμφυρτα ἀπό ὅλα, δωρίζει σέ ὅλα τά ὄντα ὅσα ταιριάζουν στό καθένα, κατά τήν ἰδιαίτερη ἀξία του.

Μέ τήν δικαιοσύνη τοῦ Θεοῦ μετρεῖται ἡ ἰσότητα τῶν πάντων. Δηλαδή, ἡ δικαιοσύνη εἶναι φρουρητική, ἀφοῦ δέν ἐπιτρέπει νά διαταραχθοῦν ὅλα, ἀναμιγνυόμενα μέ ὅλα, ἀλλά φυλάσσει τά ὄντα, τό καθένα κατά τό εἶδος του, στήν θέση πού ἀπό τήν φύση του ἀνήκει.

Ἐδῶ χρειάζεται μιᾶ ἰδιαίτερη προσοχή. Μέ ὅσα γράφει ὁ ἅγιος Διονύσιος ὁ Ἀρεοπαγίτης περί δικαιοσύνης καί ἰσότητος, δέν εὐνοεῖ κάποιον φεουδαλισμό, ὅπως καλλιιεργήθηκε καί ἐφαρμόστηκε ὁ φεουδαλισμός ἀπό τοὺς Φράγκους στήν δυτική θεολογία, ἀφοῦ ὁ Θεός στέλλει τό Φῶς Του σέ ὅλη τήν κτίση, στοὺς ἀγγέλους καί τοὺς ἀνθρώπους, στοὺς βαπτισμένους καί τοὺς ἐκτός τῆς Ἐκκλησίας, ἀλλά ὁ καθένας μετέχει τοῦ Φωτός αὐτοῦ κατά διαφορετικό τρόπο. Δέν εἶναι, λοιπόν, ὁ Θεός πού δημιουργεῖ ἐκ φύσεως ἀνισότητα, ἀλλά ἡ ἀνισότητα δημιουργεῖται ἀπό τόν τρόπο τῆς μετοχῆς ἀπό τόν καθένα τοῦ θείου Φωτός.

Σέ ὅλο τό θεολογικό σύστημα τοῦ ἁγίου Διονυσίου τοῦ Ἀρεοπαγίτου, πού διαφέρει σαφέστατα ἀπό τά φιλοσοφικά συστήματα τῆς ἐποχῆς του, ὅλα τά ὄντα διακρίνονται μεταξύ τους, ἀλλά ταυτόχρονα εὐρίσκονται σέ ἀλληλεξάρτηση, καί αὐτό φαίνεται ἀπό τίς τρεῖς ἀρχές πού διέπουν τίς σχέσεις μεταξύ τους. Ἡ πρώτη ἀρχή εἶναι ἡ ἀρχή τῆς ἐνώσεως, ἀφοῦ ὁ Θεός εἶναι τό Ἕνα πού μέ τήν ἐξοδό Του πρὸς τόν κόσμον πληθύνεται, ὁ κόσμος εἶναι τά πολλά πού τείνουν πάντοτε πρὸς τήν ἔνωση μεταξύ τους μέ τόν Ἕνα, τόν Θεό. Ἡ δεύτερη ἀρχή εἶναι ἡ ἀρχή τῆς κινήσεως, τοῦ Θεοῦ καί τῶν ὄντων, μέ τήν εὐθεία, τήν ἐλικοειδῆ καί τήν κυκλική κίνηση. Καί ἡ τρίτη ἀρχή εἶναι ἡ ἀρχή τῆς συγγενείας καί τῆς τάξεως, ἀφοῦ κάθε διακόσμηση πού βρίσκεται γύρω στόν Θεό εἶναι θεοειδέστερη ἀπό κάποια ἄλλη πού εἶναι πολύ ἀπομακρυσμένη ἀπό αὐτόν καί ἐκεῖνες πού εἶναι πλησιέστερα στό ἀληθινό φῶς εἶναι φωτεινότερες καί φωτιστικότερες. Αὐτό γίνεται καί σέ ὅλες τίς ἐπί μέρους ἱεραρχίες καί αὐτό εἶναι ἡ θεία δικαιοσύνη. Ὅσο καθαρότερο εἶναι τό κάτοπτρο, τόσο φωτεινότερα καί διαυγέστατα δέχεται καί ἀκτινοβολεῖ τίς ἀκτῖνες τοῦ ἡλίου.

Προσπάθησα όσο πιο σύντομα μπορούσα να παρουσιάσω τις θεωνυμίες του Θεού, μεταξύ των οποίων είναι ή θεωνυμία της θείας δικαιοσύνης. Έτσι όμιλούν οι έμπειρικοί θεολόγοι, δηλαδή οι θεόπτες, όπως ο άγιος Διονύσιος ο Αρεοπαγίτης.

Υπάρχει διαφορά μεταξύ της θείας δικαιοσύνης και της ανθρώπινης δικαιοσύνης. Η θεία δικαιοσύνη είναι μέθεξη κατά διαφόρους βαθμούς του θείου Φωτός. Η ανθρώπινη δικαιοσύνη είναι εφαρμογή των ανθρώπινων νόμων. Όμως, παρά ταύτα οι φορείς της δικαιοσύνης, δηλαδή όσοι άπονέμουν την ανθρώπινη δικαιοσύνη, κατά τον βαθμό και τον τρόπο της μεθέξεως της θείας δικαιοσύνης έχουν την δυνατότητα να βλέπουν τον νόμο ως προς την εφαρμογή του στις συγκεκριμένες συνθήκες του ανθρώπου, και ίσως είναι φιλανθρωπότεροι. Αυτό τό εκφράζει μέ έναν έκπληκτικό τρόπο ο Αλέξανδρος Παπαδιαμάντης στό διήγημά του «Φόνισσα». Τελειώνει τό διήγημά του: «Η γραΐα Χαδούλα εΐρε τόν θάνατον είς τό πέραςμα του Αγίου Σώστη, είς τόν λαιμόν, τόν ένώνοντα τόν βράχον του έρημητηρίου μέ τήν ξηράν, είς τό ήμισυ του δρόμου μεταξύ της θείας και της ανθρώπινης δικαιοσύνης».

Αυτό σημαίνει ότι ο Παπαδιαμάντης αφήνει τήν «φόνισσα», τήν γραΐα Χαδούλα τήν Φραγκογιαννοΰ, στην δικαιοσύνη και τό έλεος του Θεού. Αυτό κατ' επέκταση σημαίνει ότι δέν μπορούμε να ενεργοΰμε πλήρως μέ τήν θεία δικαιοσύνη, αφού ο Θεός βλέπει τό βάθος της ψυχής μας, αλλά όλοι πρέπει να κρίνουμε λίγο πιο πάνω από τήν ανεπαρκή ανθρώπινη δικαιοσύνη, δηλαδή να κινούμαστε στό μέσον μεταξύ της ανθρώπινης και της θείας δικαιοσύνης.